

Somos András

l. u.
IX. 17

SZIGORUAN BIZALMAS!

A Magyar Tudományos Akadémia 1953. szeptember 5-én, szombaton délelőtt 11 órakor megtartott 9. számú elnökségi ülésének

j e g y z ó k ö n y v e.

Jelen voltak: Rusznyák István elnök, Osztrovszki György főtitkár, Gombás Pál és Ligeti Lajos alelnökök.

Erdey-Grúz Tibor, Molnár Erik, Nevobátczy Károly és Straub F. Brunó elnökségi tagok,

Németh Gyula, Fogarasi Béla, Riesz Frigyes, Manninger Rezső, Maucha Rezső, Verő József és Schulek Elemér osztályelnökök.

Kimentették magukat: Alexits György, Hevesi Gyula és Lukács György elnökségi tagok, Mihailich Győző osztályelnök, valamint a II. napirendi ponthoz meghívott Gerecs Árpád levelező tag.

Meghívott valamennyi napirendi ponthoz: Juhász István szervezési főcsoportvezető.

A II. napirendi ponthoz: Bognár Rezső és Vargha József akadémikusok, Kardos Ibolya szaktitkár.

N a p i r e n d:

I. Beszámoló a július és augusztus havi munkáról.

Előadó: Főtitkár.

II. Beszámoló a Kémiai Osztály 1952 és 1953 évi munkájáról.

Előadó: a VII. Osztály osztálytitkára.

III. Javaslat a Magyar Enciklopédia kiadására.

Előadó: Főtitkár.

IV. Egyebek.

---.---.---

Rusznyák István elnök üdvözli az Elnökség megjelent tagjait és az ülést megnyitja.

Felkéri Osztrovszki György főtitkárt a július és augusztus havi munkáról szóló beszámoló megtartására.

I.

Osztrovszki György főtitkár a következőkben számol be a július és augusztus hónapban végzett munkáról:

1./ Az Akadémia legfontosabb rendezvényei július és augusztus hónapban:

a./ Az elmúlt hónap jelentős eseménye volt az I. Magyar Fizikus Kongresszus. A Kongresszus megnyitó előadását Novobátzky Károly akadémikus tartotta "A hazai fizika helyzete a múltban és ma" címmel. Az előadás hírépét adott a fizikai kutatások és különösen a kísérleti fizikai kutatások helyzetéről felszabadulás előtt és napjainkban.

A Kongresszus két legjelentősebb előadása magyar részről Gombás Pál akadémikusnak "Egy új statisztikus atommodellről" és Novobátzky Károly akadémikusnak "A quantumelmélet statisztikus sokaságáról" tartott előadása volt. Gombás akadémikus előadásában jelentős új eredményekről számolt be. Novobátzky akadémikus pedig mechanikai analógia alapján vezette le a quantummechanika alapegyenleteit. Külföldi vendégeink előadásai közül kiemelkedett Fock és Ljevsin akadémikusok előadása. Fock akadémikus "A Bohr-féle quantummechanikai elgondolások kritikája" címmel tartott előadást, melyben a quantummechanikai problémák dialektikus magyarázatát adta és bírálta a quantummechanikai kutatások terén fellépő idealista nézeteket. Ljevsin akadémikus "Energiaátalakulás és átadás lumineszkáló anyagokban" címmel igen értékes előadást tartott.

Megállapítható, hogy a Kongresszus sikeres és eredményes volt. Egyrészt helyzetképet adott a magyar fizikai kutatásokról, másrészt a baráti országok fizikusaival való kapcsolat kiépítése terén ért el eredményeket. A Kongresszus szervezése terén az alábbi hibák mutatkoztak: a program túlszűfolt volt és így kevés idő maradt a szakmai megbeszélésekre és intézetlátogatásokra, kis számban szerepeltek az előadók és hozzászólók között fiatal fizikusok. Sikeresebb lett volna a Kongresszus munkája, sokkal több vita alakulhatott volna ki, ha plenáris ülések helyett szekció üléseket is szerveztek volna.

b./ Július hónapban jelentős rendezvény volt a Pécsen lezajlott MÉT /Magyar Élettani Társaság/ Vándorgyűlés. A Vándorgyűlés igen jól sikerült és mind tudományos mind ideológiai színvonal tekintetében kiemelkedett az eddigi hasonló megmozdulások közül. A Vándorgyűlés a vitaszellem fellendülését mutatta, mert szinte minden előadást igen alapos és színvonalas vita követte. Megnyilvánult a Vándorgyűlésen egyes tudományágak és intézetek bizonyosfokú lebecsülése, ami például abban nyilvánult meg, hogy érdektelenül fogadták az Élelmezéstudományi Intézet előadásait.

c./ Júliusban Iszkaszentgyörgyön bányajárással egybekötött Bauxitbányászati Ankét volt. Az ankéton Pohl Károly tartott előadást melyet igen értékes vita követett, sok javaslat hangzott el, a vitába élénken kapcsolódtak be a résztvevő szovjet szakemberek is.

d./ Augusztusban Dunai Vizgépészeti Ankétot rendezett a VI. Osztály. Az Ankét az előadók javaslatai alapján a Dunai Vizerőmű és a hazai vizgépgyártás általános fejlesztésére javaslatokat dolgozott ki. Az ankéton több javaslat hangzott el, pl. javasolták, hogy Áramlástanai Akadémiai Kutatóintézet azonnali

felállítását, egy örökös vizsgálógép és vizsgépeket tervező iroda létesítését, stb.

2./ Kiküldetések, meghívások július-augusztus hónapban:

a./ Kiküldetések:

Rusznyák István és Törő Imre akadémikusok 3 hétig a Szovjetunióban tartózkodtak és tapasztalatokat gyűjtöttek a Kísérletes Orvostudományi Kutató Intézet felállításához.

Résztvettünk a stockholmi Elméleti és Alkalmazott Kémiai Kongresszuson. Schulek Elemér és Bognár Rezső akadémikusok képviselték az Akadémiát.

Kéttagu delegáció utazott a lipesei vásárra, Rázsó Imre és Bognár Géza levelező tagok.

Somos András levelező tag és Szilágyi János György muzeumi osztályvezető Bulgáriában voltak tanulmányúton, előadások tartására.

Rády György vegyész és Décsi Gyula nyelvész aspiránsok 3 illetőleg 5 hónapra Csehszlovákiába utaztak.

b./ Meghívások:

A Fizikus Kongresszuson 10 külföldi vett részt, 2 szovjet, 2 bolgár, 3 csehszlovák és 3 lengyel.

3./ Az Akadémia tudományos osztályainak 1953. július-augusztus hónapban végzett munkájáról.

Az osztályok elkészítették II. félévi munkaterveiket.

Foglalkoztak az osztályok a II. ötéves terv előkészítésével.

Az osztályok foglalkoztak az itthon tartózkodó szovjet aspiránsokkal is.

I. Osztály.

Az általános feladatokon kívül felülbirálta az Osztály az intézetek és társaságok I. félévi munkabeszámolóit. Elkészítették a létesítendő Irodalomtudományi Intézet tervét.

II. Osztály.

Az egyes állandó bizottságok elkészítették a második ötéves terv tematikai javaslatait, melyet tegnap vitattak meg az állandó bizottsági titkári aktivaértekezleten.

Elkészültek - a közgazdaság ágazati szakjainak kivételével - a kandidátusi minimumok.

Július 6-án volt az akadémiai ideológiai tanfolyam záróülése, melyen Mátrai László levelező tag számolt be az oktatás eredményeiről és hiányosságairól. Augusztus hónap folyamán pedig az osztály elkészítette a következő évi akadémiai ideológiai oktatás tematikáját.

A Pedagógiai Bizottság megvitatta "A közösségi nevelés az osztályfőnöki munkában" című készülő munkát.

III. Osztály.

Legfontosabb munkája volt az osztálynak a Fizikus Kongresszus előkészítése és lebonyolítása. Ezenkívül az osztály az általános feladatokat is ellátta, pl. az aspiránsokkal való foglalkozás, stb.

IV. Osztály

Az osztály előkészítette a két új intézetnek, a Martonvásári Növénytermelési Kutató Intézetnek és az Állategészségügyi Kutató Intézetnek az átvételét. A Mezőgazdasági Ökonómiai és Üzemszervezési Állandó Bizottság Krivcov szovjet professzor előadása alapján megvitatta a termelőszövetkezetek bevétel-kiadási előirányzatával és zárszámadásával kapcsolatos kérdéseket.

Az állategészségügyi Állandó Bizottság részletesen felülvizsgálta és megvitatta a brucellózis elleni védekezésről kiadott minisztertanácsi határozatot és javaslatokat dolgozott ki az FM részére a védekezés megjavítására vonatkozóan.

Foglalkozott az Osztály az Erdészeti Kongresszus előkészítésével is.

V. Osztály.

Julius hónapban rendezte az Osztály a MÉT Vándorgyűlést. Augusztusban az egyetemi tanszékek kutatóállásra vonatkozó igényeit állították össze. Ezenkívül egyéb általános problémákkal foglalkoztak, pl. a második ötéves terv előkészítésével stb.

VI. Osztály.

Az Osztály több intézet munkáját ellenőrizte pl. a Vasipari Kutató Intézet első félévi munkáját ellenőrizték és megállapították, hogy túlzottan sok témával foglalkozik és a kutatások nem kerülnek kellő mértékben üzemi realizálásra.

Az Osztály több javaslatot dolgozott ki így pl. a híradástechnika fejlesztéséről.

A második ötéves terv előkészítésével kapcsolatban van és 90 %-ban már elkészült a jelenlegi kutatások helyzetének felmérése.

VII. Osztály.

Az Osztály területén a bizottságok több fontos kérdéssel foglalkoztak pl. az Építőanyag Főbizottság "A technológiai tudomány szerepe a tudományok között" című elvi témát tárgyalta meg.

A magyar-csehszlovák Szénfeldolgozó Főbizottság Szénkémiai Albizottsága csehszlovák vendégek részvételével tartott ülést, melyen a szénfeldolgozás közös problémáit tárgyalta meg.

4. A MTESZ /Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége/ foglalkozik a Tudományos Munkások Világszövetsége budapesti ülésének előkészítésével. Ez az ülés ismét egy alkalom lesz arra, hogy a magyar tudósok külföldi tudósokkal kapcsolatot építsenek ki. Több külföldi tudós - Bernal, Wooster - előadást fog tartani és intézetlátogatásokat is tervbe vettünk.

Az Elnökség tagjai a főtitkári beszámolót az alábbi módosításokkal, illetőleg kiegészítésekkel fogadják el:

Határozat:

- 1./ Az Elnökség hívja fel az Acták szerkesztőségének figyelmét arra, hogy az Actákban megjelenő orosznyelvű összefoglalások az eddiginél alaposabbak és részletesebbek legyenek.
- 2./ Az Elnökség tagjai hassanak oda, hogy az Akadémia különböző rendezvényeire készített előadásokat az előadók idejében írásban küldjék be; egyrészt csak így tudjuk biztosítani, hogy azok idejében lefordítva külföldi vendégeinkhez eljussanak, másrészt a színvonalas vita előkészítése érdekében.
- 3./ Fock akadémikus előadását az Akadémiai Értesítőben közzé kell tenni.

Felelős: Főtitkár

Határidő: szeptember 30.

Gombás Pál alelnök javasolja, hogy az orosznyelvű összeállításoknál fordítsanak nagyobb figyelmet arra, hogy azok helyesen legyenek oroszul megírva.

Schulek Elemér osztályelnök elmondja a stockholmi kongresszuson szerzett tapasztalatait. Helytelennek tartja, hogy nem hozzák idejében a kiküldendő tudomására kiküldetésüket és így nem áll elegendő idő rendelkezésükre a kongresszusra való felkészülésre. Véleménye szerint a stockholmi kongresszuson magyar részről több tudósnak kellett volna résztvennie.

Osztrovszki György főtitkár köszönettel fogadja az elhangzott észrevételeket és kéri az Elnökség tagjait, hogy a jövőben, amennyiben külföldi meghívás érkezik számukra, azt azonnal továbbítsák a Főtitkársághoz az intézkedések sürgős megkezdése végett.

-.-.-.-.-.-

Rusznayk István elnök bejelenti, hogy szeptember 15-én a Tudományos Munkások Világszövetsége budapesti ülése keretében értelmiségi nagygyűlés lesz a Városi Színházban, amelyen Joliot-Curie fog előadást tartani.

-.-.-.-.-.-

Osztrovski György főtitkár bejelenti, hogy a Könyvtár végleges vezetésével Haraszi Gyula egyetemi tanárt bízták meg.

Határozat: Az Elnökség írásban köszönetet mond Mátrai Lászlónak, Haraszi Gyulának és Kovács Máténak a Könyvtárban eddig végzett munkájukért.

Felelős: Főtitkár
Határidő: szeptember 14.

-.-.-.-.-

Rusznák István elnök bejelenti, hogy az osztályok közötti kapcsolat magasabb színvonalra emelése céljából az elnök és a főtitkár rendszeresen - kéthetenként - osztálytitkári értekezletet tart. Az osztálytitkári értekezlet főfeladata az elnökség elé kerülő jelentések előkészítése, ami nagy mértékben meg fogja könnyíteni az elnökség munkáját.

II. Beszámoló a Kémiai Osztály 1952 és 1953 évi munkájáról.

Az Elnökség megvitatta a Kémiai Osztály jelentését, határozati javaslatait, valamint az akadémiai Kémiai Kutató Intézet profiljára vonatkozó javaslatát és úgy döntött, hogy az osztályvezetőség dolgozza át a jelentést és a határozati javaslatokat a vitában és az elnöki összefoglalásban elhangzott szempontok és észrevételek figyelembevételével.

Schulek Elemér osztályelnök hibának tartja, hogy a beszámoló nem ad tájékoztatást az osztály tagjainak munkájáról és a tudományos eredményekről.

Fogarasi Béla osztályelnök kívánatosnak tartaná a jelentős tudományos eredmények széleskörű ismertetését, a tudományos munka népszerűsítését.

Bognár Rezső akadémikus javasolja, hogy az osztály egésze vitassa meg a kiemelt eredményeket.

Határozat:

- 1./ Az osztály tudományos eredményeiről szóló fejezetet az osztályvezetőség megegyezően vitassa meg.

Felelős: Osztálytitkár
Határidő: szeptember 25.

- 2./ Az Elnökség fontosnak tartja, hogy az osztályvezetőség által kiemelt tudományos eredményeket az Akadémiai Értesítőben tegyék közzé.

Felelős: Főtitkár
Határidő: október 1.

Varga József akadémikus helyesnek tartaná az érdekeltektől minisztériumok részvételét szakbizottsági üléseken.

Határozat: Az osztályvezetőség gondoskodik arról, hogy a szakbizottsági üléseken vegyenek részt az illetékes minisztériumok érdekeltektől szakemberei.

Felelős: VII.O. osztálytitkára.
Határidő: folyamatos.

Vargha József akadémikus felveti a kutató intézetek rendezetlenségének kérdését.

Verő József osztályelnök javasolja, hogy az érdekeltektől osztályok együttesen vitassák meg a kutató intézetek rendezésének kérdését.

Határozat: A Műszaki és Kémiai Tudományok Osztályának vezetősége együttesen tegyen javaslatot az Elnökség felé a kutató intézetek rendezése tárgyában.

Felelős: Főtitkár
Határidő: október 15.

A kutatási eredmények realizálásával kapcsolatban az Elnökség a következőkben foglal állást:

Az ipari kutatóintézetek témáinak realizálásáról a szakminisztériumnak kell gondoskodnia. Az elvi kutatóintézetekben és tanszékeken az eredmények publikációk útján kerülnek nyilvánosságra. Az elvi kutatóintézetek eredményeinek realizálásáért az intézet tudományos tanácsa felelős.

Közlésért felelős: Főtitkár.
Határidő: szeptember 15.

Erdey-Grúz Tibor Elnökségi tag véleménye szerint a jelentés fejlődést jelent a múlt évihez képest, bár célkitűzéseiben túlzott igényekkel lép fel. Nem várható, hogy egyes kutatások az illetéktől tudományterület egészét felöleljék. Túlzottnak látszik az akadémiai Kémiai Kutató Intézet profiljavaslata is.

Az osztály jelentésében hivatkozik arra, hogy az OM felügyelete alatt álló intézetekben nincsen módjában a felszerelést és a kutatókádereket biztosítani. A Minisztérium viszont - amely a felszerelési és pénzügyi kérdéseket intézi - nem képes a kutató munka irányítására és érdemi ellenőrzésére.

Kéri az Elnökséget, hogy azt a korábbi megállapodást, amely szerint szeptember 1-től az Akadémia átveszi a kutató káderek és pénzügyek kezelését, valósítsuk meg.

Azok státushelyét, akik a költségvetési és beruházási munkákat eddig végezték, átadja az Akadémiának.

A marxista-leninista ideológia érvényesítéséhez a kémiai tudományok területén a társadalomtudósok segítsége szükséges.

Fogarasi Béla osztályelnök szerint nem a társadalomtudósok feladata a szakma ideológiai kérdéseinek megoldása. Az egyetemi hallgató vegyészek közül - akik a marxista-leninista ideológia iránt érdeklődnek - kell a szakma ideológusának kialakulnia.

Az ideai állami ideológiai oktatásba az általános kérdéseken kívül be fognak iktatni minden csoport számára egy-egy olyan kérdést, amely bemutatja az ideológiának a szakmában való alkalmazását.

Az akadémikusok számára külön konferenciák lesznek.

A Tudománytörténeti Bizottság, amely az összes osztályokkal kapcsolatban áll, támogatja az osztályt abban, hogy saját szakmája tudománytörténeti kérdéseit feldolgozza.

Határozat: 1./ A Kémiai Kutató Intézet profiljára vonatkozó javaslatot át kell dolgozni. A VII. Osztály vezetősége tárgyalja meg ismét a kérdést.

Felelős: osztálytitkár
Határidő: szeptember 26.

2./ Az így kialakult javaslatot - az Orvosi Kutató Intézetre vonatkozó javaslattal együtt - az Elnökség tárgyalni fogja.

Felelős: Főtitkár
Határidő: Október 1.

3./ Felítéletlenül fel kell hívni a kutatók figyelmét a KUTESZ szélesebbkörű ismertetésére. Ebből a célból az Akadémiai Értesítő legközelebbi száma közölje, hogy a KUTESZ milyen műszerek gyártásával foglalkozik.

Felelős: Főtitkár.

Az osztály által beterjesztett határozati javaslatokkal kapcsolatban Erdey-Grúz Tibor elnökségi tag megjegyzi, hogy helyes lenne azokat két részre bontani: azokra, amelyeket az osztály már korábban is felvetett, de nem hajtotta végre és azokra, amelyek az újonnan felmerült szempontok figyelembevételével váltak szükségessé.

A határozati javaslatokat az Elnökség az alábbi kiegészítésekkel fogadja el, illetve javasolja módosítani.

- 1./ Az Elnökség egyetért.
- 2./ Felelőst kell kijelölni és az együttműködés módjára részletes javaslatot tenni.
- 3./ Meg kell jelölni a részletes problémákat és azt, hogy ezeket mely bizottságban kívánják megvitatni.

- 4./ Felelős és határidő megjelölése szükséges.
- 5./ A profiljavaslat átdolgozása szükséges.
- 6./ Az Elnökség egyetért.
- 7./ Régezetesebb javaslat szükséges.
- 8./ Az Elnökség egyetért.
- 9./ Lásd idevonatkozó határozatot.
- 10./ Az Elnökség egyetért.
- 11./ Felelős és határidő megjelölése szükséges.
- 12./ Tervszerűen kell megszervezni.
- 13./ Az Elnökség egyetért.

Az új jelentést az új határozati javaslatokkal együtt az osztályvezetőség szeptember hó 21-ig készítse el és küldje szét az Elnökség tagjainak azzal, hogy amennyiben abban változtatást akarnak eszközölni, úgy azt írásban közöljék a szűkebb elnökséggel. Amennyiben az Elnökség tagjai nem közlik hozzászólásaikat, a jelentést és a javaslatot az elnök elfogadottnak fogja tekinteni.

III. Javaslát

a Magyar Enciklopédia kiadására.

Osztrovszki György főtítkár Elnökség elé terjeszti a Magyar Enciklopédia és a Műszaki Enciklopédia kiadására vonatkozó javaslatot.

- Határozat: 1./ Az Elnökség a javasolt 30.000-es példányszámot irányelvnek elfogadja azzal, hogy a Kiadói Tanács javaslatára a példányszámon változtatás eszközölhető.

Felelős: Mátrai László

- 2./ A Magyar Enciklopédia szerkesztősége az Akadémiai Kiadóvállalat keretében nyerjen időleges elhelyezést.

Felelős: Főtítkár

- 3./ Elnökség úgy határoz, hogy a Nagy Szovjet Enciklopédia bizonyos cikkeinek broszura formájában való megjelentetése, mint a Német Demokratikus Köztársaságban, nálunk is feltétlenül szükséges.

Felelős: Mátrai László

- Főtítkár utasítsa az Enciklopédiai Bizottságot, hogy szerezzék meg a Német Demokratikus Köztársaságból az anyagot és a szervezeti formát is. Ebben a kérdésben az Enciklopédiai Bizottság vegye fel a kapcsolatot a Könyv-és Folyóiratkiadó Bizottsággal.

Felelős: Főtítkár

- 4./ Az Akadémia osztályai sürgősen kuttassák fel a Magyar Enciklopédia munkálataihoz szükséges és alkalmas kádereket.

Felelős: Főtitkár.

- 5.a./ A legfőbb szerkesztőbizottság személyi összetételére és annak elnökére elnök és főtitkár az októberi elnökségi ülés elé terjesszen javaslatot.

Felelős: Főtitkár.

- b./ Az Elnökség a munka elvi irányítására legfőbb szerkesztőbizottságot hoz létre.

Felelős: Főtitkár
Határidő: Október 15.

- c./ Az Elnökség által jóváhagyott legfőbb szerkesztő bizottság feladata az operatív szerkesztőség felállítása.

Felelős: a legfőbb szerkesztőbizottság elnöke.

- d./ December havi elnökségi ülésen a legfőbb szerkesztőbizottság tegyen jelentést az Elnökségnek a szerkesztőség felállításáról, az ütemterv elkészítéséről, a végzett munkáról.

Felelős: Főtitkár

IV. Egyebek.

Németh Gyula Osztályelnök az Akadémiai Értesítő színvonalának emelése érdekében javasolja, hogy az Akadémiai Értesítő rövidített formában adjon teljes képet az Akadémia munkásságáról. Pl. az akadémiai felolvasások 1.2 sortól három nyomtatott oldalig terjedő nagyságban, népszerű formában megírva, jelenjenek meg az Értesítőben. Minden tudományos vonatkozású eseményről adjon egy rövid hírközlést az Értesítő.

Határozat: Elnökség Németh Gyula osztályelnök javaslatát elvileg elfogadja. Felkéri a Főtitkárt, hogy a kérdést kerjedelem szempontjából nézze meg és amennyiben lehetséges, iktassa be az Értesítő programjába.

Felelős: Főtitkár

Több napirendi pont nem lévén Rusznyák István elnök az ülést bezárja.

K.m.f.